

درس سوم

حماسه هشت سال دفاع مقدّس

هدف کلی

آشنایی با اهداف رژیم بعثی عراق در تهاجم به ایران و روند صدور و پذیرش قطعنامه ۵۹۸

اهداف جزئی

- در پایان این درس، از دانش آموزان انتظار می‌رود :
- علت و نحوه حمایت کشورهای استکباری از رژیم صدام را شرح دهند.
- علت معنوی پیروزی ملت ایران در دفاع مقدّس را به اختصار توضیح دهند.
- علل تداوم جنگ بعد از فتح خرمشهر را به اختصار بیان کنند.
- بندهای قطعنامه ۵۹۸ را فهرست کنند.
- دلایل ایران را در پذیرش قطعنامه ۵۹۸ بیان نمایند.
- تعدادی از دستاوردهای بین‌المللی دفاع مقدّس را ذکر کنند.
- مفاهیم اساسی : دفاع مقدّس – دفاع – قطعنامه ۵۹۸ – رژیم بعثی عراق – علل تداوم جنگ – جهاد – ایثار – امام خمینی – عملیات مرصاد – آزادگان – دستاوردهای دفاع مقدّس

آماده سازی

با توجه به مطالب درس آمادگی دفاعی در پایه سوم راهنمایی و رعایت ارتباط طولی مطالب برای فهم بیشتر دانش آموزان از معارف دوران دفاع مقدّس، مقدمه کوتاهی برای مرور مطالب آمده است که به نحو مناسبی در جلسه اول اشاره و یادآوری شود.

معلمان گرامی می‌توانند برای ایجاد انگیزه و ورود منطقی به درس با یکی از فعالیت‌های زیر، بحث خود را شروع کنند:

– از دانش‌آموزان عزیز بخواهید خلاصه آخرین کتاب یا خاطره دفاع مقدس را که خوانده‌اند، به صورت کوتاه بیان کنند.

– از دانش‌آموزان وابسته به خانواده معظم ایثارگران بخواهید که به صورت کوتاه از نحوه شهادت، اسارت یا مجروحیت عزیزان خود صحبت کنند.

– اگر از جذابیت‌ها یا طنزهای جبهه مطلبی دارند در کلاس بیان کنند.

– اگر فیلم یا مستند جالبی از دوران دفاع مقدس دیده‌اند به صورت کوتاه، همراه با برداشت خود توضیح دهند.

– اگر همراه خانواده یا دوستان خود به اردوی راهیان نور رفته‌اند، مشاهدات و برداشت‌های خود را بیان کنند.

– اگر تاکنون دست نوشته، شعر، نقاشی یا عکس جذابی از دفاع مقدس خوانده یا دیده‌اند توضیح دهند.

– اگر به سایت‌های مفید در حوزه دفاع مقدس دسترسی داشته‌اند، آن را برای همکلاسی‌های خود معرفی کنند.

ارائه مطلب ۱، صفحه ۲۰ کتاب (حمایت استکبار جهانی از صدام)

معلمان گرامی لازم است که حامیان منطقه‌ای و جهانی رژیم بعث عراق را به دانش‌آموزان معرفی کنند تا مظلومیت مردم و رزمندگان اسلام در دوران دفاع مقدس روشن شده و چهره کشورهای به اصطلاح صلح طلب و البته زورگوی دنیا برای آنان آشکار شود.

لذا در متن زیر، تنها به بخشی از پشتیبانی‌های مادی و انسانی کشورهای منطقه خاورمیانه و خلیج فارس به همراه جدول همکاری‌های گسترده دشمنان غرب و شرق دنیا اشاره شده است:

الف) بخشی از حمایت‌های کشورهای عربی منطقه خاورمیانه و حاشیه خلیج فارس

– اعزام دو تیپ مکانیزه

– اعزام یک تیپ و دو گردان سوار زرهی

– تأمین کمک‌های مالی در حدود ۵۰ میلیارد دلار در قالب قرض یا وام بلاعوض

و تأمین کمک‌های خدماتی در حدود ۱۶ میلیارد دلار که توسط تعدادی از کشورهای عربی صورت گرفت.

ب) کشورهای بلوک غرب و شرق

- فشار به کشورهای جهان برای تحریم اقتصادی جمهوری اسلامی ایران
- حضور نظامی گسترده در خلیج فارس و حفاظت از نفت کش های کویت
- دادن مواد بیولوژیکی و شیمیایی به رژیم بعث عراق
- در اختیار گذاشتن حدود ۴۰۰ تانک از انواع مختلف
- در اختیار گذاشتن انواع هواپیماهای جنگنده مدرن
- در اختیار گذاشتن تعداد زیادی از انواع موشک های زمین به زمین
- فروش ابزار، تجهیزات و مهمات نظامی
- در اختیار گذاشتن موشک های هوا به هوای مایژیک و اگزوست
- در اختیار گذاشتن شناورهای تندروی اوزال
- در اختیار گذاردن فناوری تولید مواد شیمیایی
- فروش مواد شیمیایی و تکنولوژی مرتبط
- ساخت بیش از ۸۰۰ پناهگاه مدرن برای هواپیماهای عراقی
- موارد فوق بخشی از حمایت هایی است که توسط آمریکا، اتحاد جماهیر شوروی و تعدادی از کشورهای اروپایی برای حفظ رژیم بعثی صدام انجام شد.
- ارائه مطلب ۲، صفحه ۲۰ (سلاح برنده ایمان)
- انگیزه الهی، رهبری های خردمندانه امام خمینی (ره) و اتحاد عمیق قشرهای مختلف مردم در دوران دفاع مقدس از علل اصلی پیروزی بزرگ بر استکبار جهانی بوده است.
- با مطالعه تاریخ کهن کشورمان، کمتر حادثه ای را می توان یافت که آحاد مردم مؤمن و معتقد به صورت یکپارچه، با اطاعت از رهبر دینی و حمایت از نیروهای مسلح کشور خود در برابر یک تهاجم سنگین جهانی ایستادگی و مقاومت کنند.
- مقام معظم رهبری در مهرماه ۱۳۷۹ می فرمایند :

(... اینکه شما دیدید پشت سر عراق، غرب یکپارچه قرار گرفت؛ شوروی و تمام اروپای شرقی یکپارچه قرار گرفتند؛ عرب های خلیج فارس و حکومت های خلیج فارس که تابع اشاره آمریکا بودند، یکپارچه قرار گرفتند و همه به عراق کمک کردند؛ هدفشان این نبود که چند شهر را از ایران بگیرند و به عراق بدهند یا یک دولت مستقل درست کنند. هدف، نابود کردن ملت ایران بود. هدف، صاف کردن آن حفره هایی بود که ملت ایران در دستگاه اقتدار امپراتوری استکبار به وجود آورده بود. اما

خدا نخواست. «خدا نخواست»، یعنی چه؟ یعنی اگر احاد ملت ایران غفلت می کردند و می خوابیدند؛ رزمندگان به جبهه نمی رفتند؛ امام خمینی (ره) نمی غرید، سینه سپر نمی کرد و نمی ایستاد و این همه استعداد و نیرو در این راه بسیج نمی شد؛ باز هم خدا همین طور می خواست؟ نه، ارادهٔ خدای متعال به نفع یک ملت، تابع ارادهٔ آن ملت است. هیچ حقیقت و واقعیتی در متن زندگی یک ملت، به ارادهٔ الهی تغییر پیدا نمی کند، مگر وقتی که خود آن ملت، بر آن همت بگمارد. این صریح آیات قرآنی و جزء معارف قطعی دینی است...).

معلمان گرامی در این بخش و با استناد به سخنان بزرگان دین و انقلاب اسلامی، شایسته است به نقش ویژه ایمان و همدلی در بین دانش آموزان برای رسیدن به اهداف بزرگ و موفقیت های مختلف در زندگی اشاره نمایند و نمونه های شاخص آن را در دوران دفاع مقدس مثال بزنند.

برگزاری برنامه های معنوی و نمازهای جماعت رزمندگان، عشق و علاقه به اهل بیت علیهم السلام، ایثار، گذشت و محبت نسبت به یکدیگر که نمونه هایی از این برنامه های جذاب را می توان در مجموعه چند جلدی فرهنگ جبهه، نوشته سید مهدی فهیمی مطالعه و بخش هایی از آن را برای دانش آموزان عزیز خوانده یا آنها را برای مطالعه آن تشویق کرد.

یک خاطره از روحيات معنوی رزمندگان اسلام

قبل از انجام عملیات والفجر ۸ وارد لشکر شده و مرا به گردان پیاده معرفی کردند تا با تعدادی از دوستان قدیمی رزمنده در گروهان دوم، در عملیات شرکت کنم.

خیلی خوشحال بودم که دوباره توفیق حضور در کنار دوستان قدیمی و شرکت مستقیم در نبرد با دشمن نصیب شده و از این بابت خدا را شکر کردم. چند روز به شروع عملیات مانده بود و من در کنار نوجوانان و جوانانی قرار داشتم که دائم در حال خودسازی و برنامه های معنوی بودند.

اکثر آنها هر روز قبل از نماز صبح از خواب بیدار می شدند و مسیر طولانی و بسیار سرد سرویس های بهداشتی را می رفتند تا وضو بگیرند و خود را آماده نماز شب کنند. تعداد دانش آموزان مقطع متوسطه از جمله: حسین، علی رضا، مهدی و احمد از تعداد میانسالان خیلی بیشتر بود و نورانیت خاصی داشتند. یکی از شب ها که در سنگر محسن خوابیده بودم، نزدیکی های اذان صبح سروصدای بسیار کمی از دوربرم احساس کردم. چشمم را که باز کردم، خود را در محاصره حدود ده نفر از رزمندگان نوجوان یافته ام که با لذت و زیبایی خاصی در حال مناجات و نماز بودند. خیلی بی ادعا و بی سرو صدا، و من هم وسط این معرکه در حال استراحت!

راستش خیلی خجالت کشیدم؛ چون حداقل پنج سال از آنها بزرگ تر بودم با کلی ادعا! خلاصه بلند شدم و توی چاله چوله های مسیر سرویس های بهداشتی و در شب تاریک، رفتم و با وضو برگشتم و در خلوت مناجات با آنها شریک شدم.

با خودم فکر می کردم که چه انگیزه ای این نوجوانان ساده و پاکدل را در این شب های سرد زمستانی بیدار کرده و در تاریکی شب در حدود ۳۰۰ متر در مسیری ناهموار به طرف طهارت و وضو برده و او را برای عشق بازی با خدا آماده می کند؟!

معلمان عزیز می توانند در این بخش از درس، از دانش آموزان بخواهند که اگر مانند این خاطرات را خوانده اند برای دوستان خود بازگو نموده و برداشت خود را توضیح دهند.

همچنین در دوران دفاع مقدس یک مجموعه متنوعی از قومیت ها و مذاهب مختلف در قالب ملت با ایمان و شجاع ایران به کمک نیروهای مسلح آمدند و توانستند که رژیم بعثی صدام را که از حمایت بسیاری از کشورهای برخوردار بود با اقتدار فراوان، تسلیم ایمان و اراده خود کنند.

ارائه مطلب ۳، صفحه ۲۲ (علل تداوم جنگ پس از فتح خرمشهر)

از خرداد ماه سال ۱۳۶۰ با عملیات فرماندهی کل قوا- خمینی روح خدا در منطقه دارخوین تا خرداد ماه ۱۳۶۱ عملیات های مهمی از جمله ثامن الائمه در مهر ماه ۱۳۶۰ برای شکستن محاصره منطقه آبادان و طریق القدس در آذر ماه ۱۳۶۰ برای آزادسازی بستان و فروردین ۱۳۶۱ برای آزادسازی منطقه وسیع غرب دزفول و در نهایت اردیبهشت ماه ۱۳۶۱ برای آزادسازی خرمشهر قهرمان صورت گرفت.

شکست های سنگین ماشین جنگی رژیم بعثی عراق به حدی بود که کشورهای منطقه و حامی صدام احساس خطر کرده و شورای امنیت سازمان ملل نیز مجبور شد در قطعنامه دوم خود، از ایران و عراق بخواهد تا به مرزهای بین المللی برگشته و خویشتن داری کنند.

معلمان گرامی در این بخش از کتاب، به دلیل حساسیت بحث برای دانش آموزان، لازم است به صورت ساده از مفاهیم دفاع در دیدگاه اسلامی و اینکه بنا به تشخیص رهبر اسلامی برای دور کردن فتنه از سرزمین اسلامی، می توان دشمن را با رعایت موازین شرعی، تا داخل سرزمین هایش تعقیب کرده و او را وادار به پذیرش حق نمود صحبت نموده و با اشاره به اینکه رژیم صدام با قدرت تمام از سوی دشمنان جمهوری اسلامی در منطقه و سطح بین المللی حمایت می شد، بایستی با قدرت و توکل بر ایمان و پشتوانه مردمی به تنبیه متجاوز ادامه می دادیم.

لذا برای ورود به خاک عراق از عملیات بیت المقدس به بعد و فشار به رژیم بعثی عراق، لازم

بود که از حضرت امام خمینی (ره) کسب تکلیف شده و ایشان به دلایل زیر موافق ورود به خاک عراق نبودند و به همین جهت نکات زیر را به فرماندهان و مسئولان کشور یادآوری نموده بودند.

(الف) الان از لحاظ بین‌المللی در موضع حق هستیم و متجاوز در خاک ماست در حالی که با ورود ما به خاک عراق، متهم به اشغالگری خواهیم شد.

(ب) اگر وارد خاک عراق بشویم، مردم بی‌گناه آسیب می‌بینند.

(ج) پس از ورود به عراق، کشورهای عربی منطقه در حمایت از صدام مصمم‌تر شده و بعضی‌ها که با ما هستند را پشت سر صدام قرار می‌دهد.

فرماندهان نیروهای مسلح در آن زمان به حضرت امام خمینی (ره) اعلام کردند که اگر صدام بفهمد که ما وارد سرزمین آنها نمی‌شویم، احساس امنیت کرده و در مناطقی به ما حمله خواهد کرد. بنابراین، باید به گونه‌ای عمل کنیم که صدام فکر کند ما تا بغداد (پایتخت عراق) خواهیم رفت.

پس از جلسات متعدد مسئولان کشور و فرماندهان ارشد نظامی با حضرت امام خمینی (ره) و نگاه عمیق و قرآنی ایشان به نحوه دفاع تا رفع فتنه در جهان، در نهایت ایشان با ورود به خاک عراق به دلایل زیر موافقت فرمودند:

— انتظار مردم ایران برای سرکوبی دشمن که تا آن موقع خسارات انسانی و مادی زیادی به آنها وارد شده بود.

— هیچ اعتمادی به صدام و تعهدات او نبود؛ زیرا امام خمینی (ره) در همان روزهای اول تهاجم صدام به ایران در سخنانی به کشورهای عربی حامی او هشدار داد که اگر او را حمایت کنید، به شما هم رحم نمی‌کند و بالاخره در سال ۱۳۶۹ به کویت حمله کرد و پیش‌بینی امام محقق شد.

— برتری روحیه جهادی رزمندگان و مردم مقاوم ایران نسبت به سربازان رژیم بعث عراق و همچنین آمادگی لازم برای فشار به صدام برای پذیرش شرایط ایران در مجامع بین‌المللی.

ارائه مطلب ۴، صفحه ۲۴ کتاب (قطعهنامه ۵۹۸ شورای امنیت)

بحث قبول قطعهنامه ۵۹۸ از سوی جمهوری اسلامی ایران در شرایط خاصی اتفاق افتاد که به صورت ساده و در حد نیاز و فهم دانش‌آموزان این پایه به نکاتی اشاره می‌شود.

شورای امنیت سازمان ملل در دوران دفاع مقدس، با زیرپا گذاشتن حداقل وظایف قانونی خود در مقابله با تهاجم رژیم بعث عراق و صدور چند قطعهنامه مبهم بالاخره با تأکید مجدد بر قطعهنامه ۵۸۸ (هفتمین قطعهنامه) عمیقاً نگرانی خود را از تلفات انسانی و مادی ادامه جنگ اعلام نموده و با ابراز تأسف از بمباران مناطق مسکونی غیرنظامی و تهاجم به کشتی‌های بی‌طرف و هواپیماهای غیرنظامی، تخلف از

قوانین بشردوستانه بین‌المللی به‌ویژه استفاده از سلاح شیمیایی با اعلام تصمیم نسبت به پایان دادن تمامی عملیات نظامی بین ایران و عراق، با صدور قطعنامهٔ ۵۹۸ در تیرماه ۱۳۶۶ بر موارد زیر تأکید نمود.

۱- از ایران و عراق می‌خواهد به عنوان اولین قدم به سوی یک حل و فصل از طریق مذاکره، به یک آتش‌بس فوری اقدام کنند و تمام عملیات نظامی را در زمین، دریا و هوا متوقف کرده، نیروها را بی‌درنگ تا مرزهای شناخته شده بین‌المللی بازگرداند.

۲- از دبیرکل درخواست می‌شود که گروهی از ناظران سازمان ملل متحد را برای تأیید، تحکیم و نظارت بر آتش‌بس و عقب‌نشینی به مرزها اعزام دارد، و به‌علاوه از دبیرکل درخواست می‌شود که ترتیبات ضروری را برای مشاوره با دو طرف انجام داده و گزارش آن را تسلیم شورای امنیت کند.

۳- شورا اصرار دارد که پس از توقف مخاصمات فعال، بی‌درنگ اسرای جنگی براساس کنوانسیون سوم ژنو مصوب ۱۲ اوت ۱۹۴۹ آزاد و به کشورهایشان عودت داده شوند.

۴- از دبیرکل درخواست می‌شود که ضمن مشورت با ایران و عراق مسئلهٔ تفویض کار تحقیق دربارهٔ مسئولیت مخاصمه به هیئتی بی‌طرف را بررسی کرده و در حداقل ممکن به شورا گزارش دهد.

۵- ابعاد عظیم خسارات وارد شده در دوران مخاصمه و نیاز به کوشش‌های شایسته بین‌المللی در جهت نوسازی پس از اتمام جنگ تصدیق می‌گردد. در همین رابطه از دبیرکل درخواست می‌شود که هیئتی از کارشناسان را برای تحقیق در باب موضوع نوسازی تعیین کرده و گزارش خود را به شورای امنیت ارائه دهد.

چند نکته در رابطه با محتوای قطعنامهٔ ۵۹۸

– برای اولین بار در قطعنامه‌های جنگ ایران و عراق، شورای امنیت در قطعنامهٔ ۵۹۸ از لفظ منازعه به جای وضعیت استفاده کرد.

– در این قطعنامه وحدت‌نظر ۵ عضو دائمی شورای امنیت که در قطعنامه‌های قبلی به ندرت اتفاق افتاده بود، ایجاد شد.

– این قطعنامه از نظر شکلی و محتوایی، حالت توصیه و ارشاد نداشت؛ بلکه بیشتر حالت دستوری داشت.

– این قطعنامه از نظر حجم و تعداد کلمات به کاربرده شده، مفصل‌ترین قطعنامه از مجموعه قطعنامه‌های تصویب شده است.

– فاصلهٔ این قطعنامه با قطعنامه ۵۸۸، حدود نه ماه و نیم بود که در طی این مدت، رفت و آمدها

و جلسات فشرده‌ای در مراجع حقوقی منطقه و بین‌المللی برگزار شد تا خواسته‌های به حق ایران در لایه‌های بندهای آن منظور گردد.

دلایل پذیرش قطعنامه ۵۹۸ توسط ایران

(الف) مصلحت نظام جمهوری اسلامی ایران : حضرت امام خمینی (ره) به‌عنوان رهبری نظام براساس اختیاری که به موجب اصل یک‌صد و ده قانون اساسی داشتند پذیرش قطعنامه را اعلام و آن را به مصلحت نظام تشخیص دادند.

(ب) شرایط بین‌المللی نامساعد : وضعیت و شرایط کشور، به نحوی بود که عراق با پذیرش کلیه قطعنامه‌های شورای امنیت ادعای صلح‌طلبی می‌نمود و ایران را در مجامع بین‌المللی جنگ طلب معرفی می‌کرد.

(ج) شرایط جدید و پیچیده منطقه : حضور بی‌سابقه نیروهای نظامی آمریکا و متحدینش در خلیج فارس و تهاجم به هواپیمای مسافربری میهن ما برفراز آب‌های خلیج فارس، شیوه جدید دخالت‌های نظامی بیگانگان علیه مردم کشور ما را نشان می‌داد.

(د) کاربرد وسیع سلاح‌های شیمیایی توسط عراق و عکس‌العمل ضعیف مجامع بین‌المللی در این مورد.

چند نکته مهم :

لازم است نقش شورای امنیت را در قبال تهاجم عراق به ایران و کویت به اختصار مرور کرده و این موضوع را با دانش‌آموزان در کلاس به بحث بگذاریم :

– شورای امنیت سازمان ملل در طول هشت سال جنگ تحمیلی فقط هشت قطعنامه در شرایطی خاص و با اشکالات و ابهامات جدی حقوقی و سیاسی صادر کرده که اولین آن شش روز پس از آغاز تجاوز عراق به ایران و دومی پس از ۲۱ ماه بعد از آزادی خرمشهر بوده است!

– شورای امنیت سازمان ملل در تهاجم عراق به کویت در سال ۱۳۶۹ در طول ۲۴ ماه ۱۲ قطعنامه صادر می‌کند که اولین آن بلافاصله و کمتر از دو ساعت پس از آغاز تجاوز (که در تاریخ مصوبات شورای امنیت کم نظیر بوده) و پنج مورد آن در ماه اول تجاوز و چهار مورد آن در ماه دوم صادر می‌شود.

– در قطعنامه‌های مربوط به ایران و عراق از لفظ «وضعیت» ولی در تهاجم به کویت بلافاصله از لفظ «تجاوز» استفاده می‌شود!

— تمام کشورهای منطقه این تهاجم را محکوم می کنند و وزارت خارجه آمریکا و شوروی نیز خواستار توقف تمام کمک های نظامی بین المللی به عراق می شوند!

— عراق حدود یازده سال بعد از آغاز تهاجم (در سال ۱۳۷۰) از سوی دبیرکل سازمان ملل به عنوان متجاوز معرفی می شود، در حالی که در تهاجم به کویت در کمتر از دو ساعت از سوی شورای امنیت به عنوان متجاوز معرفی می شود!

ارائه مطلب ۵، صفحه ۲۵ کتاب (تهاجم مجدد پس از پذیرفتن قطعنامه)

معلمان گرامی توجه داشته باشند که ماه های پایانی دفاع مقدس در شرایط خاص سیاسی، نظامی و اجتماعی اتفاق افتاده است که با مرور کلی آن می توان به پیش بینی امام خمینی (ره) از شخصیت نامتعادل صدام و عدم اعتماد به او و حامیانش پی برد.

واکنش رژیم بعثی عراق و منافقین از جمله نکات قابل توجهی است که لازم است برای دانش آموزان به صورتی ساده و روان توضیح داده شود.

بلافاصله پس از قبول قطعنامه ۵۹۸ از سوی جمهوری اسلامی ایران، رژیم بعثی عراق از سمت جنوب کشور و پس از آن نیروهای سازمان مجاهدین (منافقین) با حمایت صدام از سمت غرب کشور وارد ایران شده و بخشی از سرزمین مقدس ما را اشغال کردند.

با پذیرش قطعنامه ۵۹۸ از سوی جمهوری اسلامی ایران در ۲۷ تیرماه ۱۳۶۷، پیش بینی و نگرانی ایران بعد از فتح خرمشهر که از دلایل ادامه جنگ بود، اتفاق افتاد و آن تهاجم مجدد در تاریخ ۳۱ تیرماه ۱۳۶۷ به مناطقی از خوزستان مانند کوشک و شلمچه بود که موج جدیدی در کشور ما ایجاد کرد و نیروهای رزمنده با شور و هیجان معنوی برای بیرون راندن سربازان رژیم بعثی به جبهه ها سرازیر شدند و با قدرت تمام در کمتر از سه روز این تهاجم را پاسخ داده و دشمن بعثی را دوباره تا مرزهای بین المللی عقب راندند.

در این تهاجم که دشمن بعثی در ابتدا توانست در مناطق مهمی از جمله جاذة اهواز — خرمشهر پیشروی کند، با مقاومت مردانه رزمندگان اسلام مواجه شد و آنها توانستند با انهدام بخش قابل توجهی از سلاح و تجهیزات متجاوزان، دشمن را مجبور به عقب نشینی کنند.

اگر این جسارت و سرعت عمل رزمندگان اسلام نبود، قطعاً حادثه تصرف خرمشهر و محاصره تعدادی از شهرهای خوزستان بار دیگر تکرار شده و کار را برای مردم ایران و رزمندگان اسلام بسیار سخت می کرد که با عنایات ویژه الهی و درایت امام خمینی (ره) این بخش از تاریخ مقاومت رزمندگان نیز با حماسه سازی آنها به پایان رسید.

همچنین در تاریخ ۳ مرداد ۱۳۶۷ سازمان موسوم به مجاهدین (منافقین) با حمایت هوایی و توپخانه صدام از مناطق غربی ایران (استان کرمانشاه) با هدف تصرف ۲۴ ساعته تهران از طریق مرز خسروی وارد ایران شده و با مقاومت رزمندگان اسلام در مسیر اسلام آباد به کرمانشاه در منطقه تنگه چهار زبر (تنگه مرصاد) متوقف می‌شوند.

منافقین خلق که برای این حمله از ماه‌ها قبل از تصویب قطعنامه ۵۹۸ احساس می‌کردند که با صلح بین ایران و عراق، جایگاهی در عراق ندارند و بایستی به نوعی از این بن‌بست خارج شوند، در تکاپو بودند تا بتوانند حرکتی را علیه ایران انجام داده و حمایت مناسبی از سوی دشمنان جمهوری اسلامی دریافت کنند، موفق شدند تعداد قابل توجهی از هواداران خود را در کشورهای مختلف اروپا و آمریکا دعوت نموده و در عراق به سازماندهی و آموزش آنان بپردازند.

آنها به حساب خودشان تمام برنامه‌ریزی‌های دقیق از نظر آموزش‌های تخصصی و شیوه‌های مقابله با مدافعان میهن، ستون‌کشی، سرعت ماشین‌ها، فاصله ماشین‌ها، ساعت دقیق رسیدن به شهرهای قصرشیرین تا تهران و همایش یا جشن نهایی در میدان آزادی را انجام داده بودند که در جدول ذیل مشاهده می‌نمایید.

ردیف	مسیر حرکت	زمان بندی
۱	بیدار باش	۴ بامداد ۳ مرداد ۱۳۶۷
۲	ستون بندی و شروع حرکت	۶ بامداد
۳	عبور از مرزهای بین‌المللی	۸ بامداد
۴	آرایش در خط عراق و عبور از آن	۱۶ بعدازظهر
۵	ورود به شهر کرد غرب	۱۸ بعدازظهر
۶	ورود به شهر اسلام‌آباد غرب	۲ بعدازظهر
۷	ورود به شهر کرمانشاه	۴ بامداد ۴ مرداد
۸	ورود به شهر همدان	۴ بامداد
۹	ورود به شهر قزوین	۱ بامداد
۱۰	ورود و اشغال شهر تهران و تجمع در میدان آزادی	۱۶ بعداز ظهر دوشنبه ۴ مرداد

در همین رابطه در جلسه‌ای که مسعود رجوی سرکرده منافقین برای توجیه نهایی و قبل از حرکت در عراق برای تعدادی در حدود پنج هزار نفر و در قالب ۲۵ تا ۳۰ تیپ ۱۵۰ نفره!!! (قرار بود نیروهای اصلی این تیپ‌ها در شهرهای مسیر تا تهران به تیپ مربوط به خود ملحق شوند.) صحبت

می‌کند، تأکید دارد که ما وقتی از مرز عراق به داخل ایران وارد شدیم مقاومت خاصی نخواهیم داشت و وضعیت داخل ایران به هم ریخته و مردم طرفدار و منتظر ما هستند!

در حین صحبت رجوی، تعدادی از نیروهای آنها سؤال‌هایی مطرح می‌کنند که حاکی از نگرانی آنها در خصوص مقاومت مردم ایران و رزمندگان اسلام بوده و او بی‌توجه به سؤال آنها تأکید می‌کند که سؤال‌ها را بگذارید در میدان آزادی تهران جواب خواهم داد!!!

رزمندگان اسلام با حمایت پرشور مردمی، از این جسارت رژیم بعثی عراق و نیروهای منافقین به فروش آمده و تابلوی ماندگاری از اقتدار ملت قهرمان ایران اسلامی را در تاریخ به نمایش گذاشتند و در نیمه‌های شب ۵ مرداد ماه ۱۳۶۷ و در مسیر اسلام‌آباد به کرمانشاه و نرسیده به شهر ماهیدشت (در گردنه چهار زیر که بعدها به کمینگاه خداوند و مرصاد معروف شد) با احداث خاکریز بلند و جلوگیری از ستون موتوری منافقین، از تپه‌های اطراف توسط نیروهای پیاده و از آسمان نیز توسط تیزپروازان هوانیروز و نیروی هوایی ارتش مورد هجوم قرار گرفته و در ظرف کمتر از دو روز با دادن تلفات زیاد (حدود ۱۵۰۰ کشته و ۲۳۰۰ زخمی و بیش از ۳۰۰ نفر اسیر) و غنایم قابل توجه به داخل خاک عراق فرار کردند.

معلمان گرامی با نمایش مستندهای کوتاه و گویا از آن زمان می‌توانند دانش‌آموزان عزیز را با مقاومت رزمندگان و آثار مثبت آن آشنا کنند.

ارائه مطلب ۶، صفحه ۲۶ (دستاوردهای بین‌المللی دفاع مقدس)

علاوه بر مطالبی که در کتاب درسی ذکر شده است، دستاوردهای بین‌المللی دوران دفاع مقدس را می‌توان از زبان حضرت امام خمینی (ره) نیز مرور کرد که به بخش‌هایی از آن اشاره می‌شود.

- هر روز ما در جنگ برکتی داشته‌ایم که در همه صحنه‌ها از آن بهره جسته‌ایم.
- ما انقلابمان را در جنگ به جهان صادر نمودیم.
- ما در جنگ، پرده از چهره تزویر جهانخواران کنار زدیم.
- ما در جنگ، ابهت دو ابرقدرت شرق و غرب را شکستیم.
- ما در جنگ به مردم جهان و خصوصاً مردم منطقه نشان دادیم که علیه تمامی قدرت‌ها و ابرقدرت‌ها، سالیان سال می‌توان مبارزه کرد.

— جنگ ما موجب شد که تمامی سردمداران نظام‌های فاسد در مقابل اسلام احساس ذلت کنند.

— علاقه به اسلام‌شناسی مردم آمریکا، اروپا و آسیا و آفریقا یعنی در کل جهان از جنگ هشت

ساله ماست. (صحیفه نور، جلد ۲۱، صفحه ۲۸۳).

دیران گرامی پس از مرور دستاوردهای داخلی دوران باشکوه دفاع مقدس می‌توانند بخش‌هایی از انعکاس جهانی این دوران را برای دانش‌آموزان بازگو کنند و با فعالیت‌های تحقیقی از دانش‌آموزان بخواهند این بخش از فضای دوران دفاع مقدس را با موضوعات زیر شناسایی نمایند و در کلاس به بحث بگذارند :

- وسعت کشور ما از ۲۰۰ سال اخیر تاکنون به چه صورت درآمده است؟ و اگر مقاومت رزمندگان اسلام و ملت قهرمان ایران در دوران دفاع مقدس نبود، چه اتفاقی می‌افتاد؟
- با توجه به بیداری اسلامی در کشورهای منطقه، چه الگویی از دوران دفاع مقدس را در رفتار مردم این کشورها می‌توان مشاهده کرد؟
- مقاومت رزمندگان اسلام در دوران دفاع مقدس چه تأثیری در مقابله رزمندگان فلسطینی و لبنانی با رژیم صهیونیستی گذاشت؟
- محاصره اقتصادی دشمنان از ابتدای انقلاب و به‌ویژه در دوران دفاع مقدس و بعد از آن، چه تأثیری در زمینه پیشرفت‌های علمی، دفاعی، پزشکی و مهندسی کشور، داشته است.
- در مورد تولد شیوه‌های نوین دفاعی و اثبات کارآمدی دین اسلام و توکل و مقاومت رزمندگان در مقابله با حداقل ۴۰ کشور دنیا که از نظر نیروی نظامی و امکانات پیچیده و پیشرفته به رژیم بعثی عراق کمک می‌کردند، با دانش‌آموزان بحث و نمونه‌هایی از این موارد را برای آنها مطرح نمایید.
- در مورد تثبیت اقتدار جمهوری اسلامی و قطع شدن چشم طمع دشمنان نیز می‌توان به هیئت‌های متنوع سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و ورزشی ... از کشورهای مختلف جهان اشاره کرد که به کشور ما به عنوان یک کشور تأثیرگذار در حل مناقشات منطقه‌ای و بین‌المللی نگاه کرده و سعی می‌کنند در نشست‌های خود در داخل و خارج از کشورهای خود از کارشناسان و نفوذ کشور ایران در جهت حل بحران‌های خود استفاده کنند.

درس چهارم

آشنایی با یادمان‌های دفاع مقدّس

هدف کلی

آشنایی با یادمان‌ها و حماسه‌های رزمندگان در دوران دفاع مقدّس به منظور تداوم راه آنان

اهداف جزئی

- در پایان این درس، از دانش‌آموزان انتظار می‌رود :
 - ارزش جهاد و هجرت و لزوم دفاع در برابر تجاوز دشمنان را شرح دهند.
 - اهداف و برنامه‌های اردوهای راهیان نور را توضیح دهند.
 - نسبت به شناخت یادمان‌های دفاع مقدّس علاقه‌مندی نشان دهند.
 - پس از حضور در مناطق عملیاتی خاطرات و حماسه‌های رزمندگان را توصیف نمایند.
 - شهیدان، جانبازان، آزادگان و مدافعان عزیز میهن اسلامی را به‌عنوان الگوهای خود بپذیرند.
 - قدردان تلاش‌ها و حماسه‌های رزمندگان اسلام در دوران دفاع مقدّس باشند.
- مفاهیم اساسی :** جهاد، شهادت، دفاع، دفاع مقدّس، راهیان نور، مقاومت و پایداری، بسیج، نیروهای مسلح، ایثار، مردان مبارز، زنان قهرمان

آماده‌سازی

- ۱- بهتر است که این درس قبل از حضور دانش‌آموزان در اردوی راهیان نور ارائه شود.
- ۲- نمایش فیلم و خواندن خاطرات شرکت‌کنندگان در اردوهای راهیان نور، رفتار ورودی مناسبی برای ارائه این درس است.
- ۳- در صورت امکان، این درس در باغ موزه دفاع مقدّس، پادگان یا گلزار شهدا تدریس شود.
- ۴- از دانش‌آموزانی که تاکنون در اردوهای راهیان نور شرکت کرده‌اند خواسته شود مشاهدات

و خاطرات خود را در کلاس بیان کنند.

۵- از راوی یا مربی توانمند و باتجربه در اردوهای راهیان نور دعوت شود تا درس را به صورت مشترک با شما دبیرگرمی ارائه شود.

اردوهای راهیان نور به خودی خود جاذبه و بار معنوی دارد تا دانش آموزان عزیز را به سوی خود بکشاند. زیارتگاه‌های شهدا و رزمندگان در مناطق عملیاتی جنوب و غرب، کربلای ایران است. یادمان‌های دفاع مقدس، موزه‌های طبیعی و بی‌ریاست که در دوران خون و شهادت، تجلی‌گاه عرفان، معنویت و اخلاص مردانی با عزت بود که با دست خالی به جنگ استکبار جهانی رفتند و حسرت اشغال یک وجب از خاک گلگون میهن را بر دل سپاه دشمنان گذاشتند.

با عنایت به مراتب فوق، این درس از جمله دروسی است که چندان به مقدمه چینی و آماده‌سازی نیاز ندارد و دل‌های پاک و روشن دانش آموزان آماده درک و تعمیق فرهنگ عاشورایی دوران دفاع مقدس است.

قرائت فاتحه، ذکر صلوات، عطرافشانی و پخش سرودهای رزمندگان دوران دفاع مقدس و تلاوت آیاتی از کلام الله مجید فضای این کلاس را آماده‌تر می‌کند.

ارائه مطلب ۱، صفحه ۲۹

۱- با مروری بر شعارهای دوران شکوهمند انقلاب اسلامی، نقش و جایگاه ایمان به خدا، قرآن، سنت پیامبر اکرم (ص) و ائمه معصومین علیهم السلام در پیروزی انقلاب اسلامی برای دانش آموزان تبیین شود. برخی از این شعارها عبارت‌اند:

ایمان، جهاد، شهادت	این است شعار ملت
شهادت افتخار ماست	حسین حسین شعار ماست
رهبر ایران خمینی شده	ارتش ایران حسینی شده
ما یزید نمی‌خواهیم	ما دین علی خواهیم
سلطنت نمی‌خواهیم و ...	ما پیرو قرآنیم

ترس دشمنان اسلام از انقلاب اسلامی، امام و رهبری و مردم ما نیز به خاطر همین ایمان و اعتقاد راسخ به اسلام و قرآن و الگوهای همچون حضرت علی (ع) و امام حسین (ع) است.

۲- هجرت پیامبر اکرم (ص) از مکه به مدینه توسط دانش آموزان بازگویی شود.

۳- دانش آموزان به بحث درباره غزوه‌های بدر و احد بپردازند تا نقش پیامبر و یارانش در جهاد

علیه ظلم و ستم تبیین شود.

۴- تفاوت‌های جهاد اکبر و اصغر هجرت اکبر و اصغر در کلاس به بحث گذاشته شود. سپس اردوهای راهیان نور را به عنوان یک هجرت اصغر به منظور آماده شدن برای هجرت و جهاد اکبر مطرح نموده و با استناد به آیات نورانی قرآن مجید درباره سیر و سیاحت و هجرت، بر کیفیت مباحث افزوده شود:

«قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ ثُمَّ أَنْظِرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ» سورة انعام، آیه ۱۱

بگو در روی زمین بگردید و بنگرید که پایان کار تکذیب کنندگان خدا و حق چگونه بوده است. بسیار سفر باید تا پخته شود خامی

ارائه مطلب ۲، صفحات ۳۲-۳۰

۱- سبب نامگذاری این اردوها به «راهیان نور» با الهام از آیات نورانی قرآن و سخنان امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری برای دانش آموزان توضیح داده شود. از دانش آموزان بخواهید سبب نامگذاری این اردوها و تفاوت نور را با ظلمت شرح دهند.

۲- فواید و آثار مفید (دستاوردهای) این اردوها با بحث گروهی، استدلالی و اقناعی تبیین شود.

۳- به آسیب‌ها و آفات این اردوها و برنامه‌ها پرداخته و راهکارهای لازم به منظور افزایش کارآمدی و آثار مثبت این اردوها ارائه گردد.

۴- پرسش مندرج در صفحه ۳۲ در کلاس به بحث گذاشته شود و پس از دریافت پاسخ‌های دانش آموزان، خلاصه مباحث در کتاب‌های درسی یادداشت شود.

۵- یکی از نکات بسیار مهم در اردوهای راهیان نور عدم اجبار و عدم الزام به حضور افراد و تأکید بر اختیاری بودن اردو است. با مثالی از دوران دفاع مقدس که در سخت‌ترین شرایط، حضرت امام خمینی (ره) فرمانده کل قوا، داوطلبانه بودن حضوری نیروهای مردمی را در دفاع مقدس مدیریت می‌فرمودند.

۶- از اهتمام، برنامه‌ریزی، تأمین بودجه و مدیریت خوب سپاه پاسداران، وزارت آموزش و پرورش، بسیج مستضعفین و بسیج دانش آموزی در برنامه‌ریزی و اجرا، ساخت اردوگاه‌های راهیان نور، تأمین وسیله نقلیه اردوها، تغذیه و پذیرایی و برنامه‌های فرهنگی و هنری این اردوها تقدیر و سپاسگزاری به عمل آید.

ارائه مطلب ۳، صفحات ۳۶-۳۲ (جبهه جنوب)

۱- با نصب نقشه مناطق عملیاتی جنوب یا نمایش آن با استفاده از تکنولوژی هوشمند، خط

مرزی جبهه جنوب، از دهلران تا خلیج فارس برای دانش‌آموزان عزیز تشریح شود.

۲- با روش فعال، موقعیتی فراهم شود تا هر کدام از دانش‌آموزان نام یکی از مناطق عملیاتی و یادمان‌های دفاع مقدس در منطقه جنوب را بگویند و در صورت آمادگی درباره آن منطقه توضیح دهند.

۳- یکی از جذاب‌ترین مباحث این درس پس از نام مناطق عملیاتی، عملیات‌های انجام شده توسط رزمندگان اسلام در آن منطقه است که در حد زمان و توان خود به این بحث پردازید (در بخش دانستنی‌های معلم این درس به برخی از عملیات‌ها پرداخته‌ایم).

۴- موضوع جذاب بعدی در این درس، شهدای شاخص در هر منطقه عملیاتی و یادمان‌های دفاع مقدس مانند: دهلاویه، شهید چمران، خرمشهر، شهید حسین فهمیده و شهید بهنام محمدی و... است که می‌توان به تناسب موضوع درس به آنها اشاره نمود.

۵- یکی از فعالیت‌هایی که در این درس می‌توان به دانش‌آموزان واگذار کرد، تحقیق و پژوهش در مورد شهیدانی است که در این بخش از کتاب از آنها نام برده شده، ولی به علت محدودیت صفحات و حجیم شدن کتاب در رابطه با زندگی‌نامه، خصوصیات اخلاقی، چگونگی شهادت و ... آنها ذکری به میان نیامده است.

دبیران محترم می‌توانند از دانش‌آموزان بخواهند تا به صورت انفرادی یا گروهی درباره شهیدان عزیزی همچون شهید جهان‌آرا، شهید آوینی، شهید میثمی، شهید علم‌الهدی، شهید همت، شهید حمید باکری و سایر شهیدانی که در این درس به آنها اشاره شده تحقیق کرده و نتیجه را در کلاس برای استفاده سایر فراگیران ارائه دهند.

۶- به علت محدودیت حجم کتاب درسی، امکان شرح و توضیح درباره همه شهرها و مناطق عملیاتی دفاع مقدس فراهم نشد؛ لذا از دبیران ارجمند در شهرها و مناطق استان خوزستان و ایلام استدعا دارد درباره شهر و محل سکونت دانش‌آموزان مانند دهلران (ایلام)، موسیان (ایلام)، دشت عباس، چزابه و ... اطلاعات لازم را جمع‌آوری نموده و در این درس با همکاری دانش‌آموزان ارائه دهند.

۷- مرور خاطرات و داستان‌های عبرت‌انگیز دوران دفاع مقدس در ارتباط با هر یادمان بر ارزش معنوی این درس می‌افزاید.

ارائه مطلب ۴، صفحات ۳۷ و ۳۸ (جبهه غرب)

۱- از نقشه مناطق عملیاتی غرب استفاده شود. در این نقشه یادمان‌ها کاملاً مشخص شده باشد.

۲- تفاوت مناطق عملیاتی جنوب و غرب، به خصوص بحث رزم در کوهستان و مناطق

صعب‌العبور غرب و مناطق دشت و باتلاق جنوب برای دانش‌آموزان تبیین شود.

۳- سایر شهرها و مناطق عملیاتی غرب که به علت محدودیت صفحات، امکان درج آن برای مؤلف فراهم نبوده، به بحث گذاشته شود.

۴- از دبیران محترم در استان‌های آذربایجان غربی، کرمانشاه، کردستان و ایلام انتظار دارد به سبب درگیری بخش‌ها، شهرها و مناطق وسیعی از این استان‌ها در هشت سال دفاع مقدس، این درس را با محتوای بومی و اقلیمی باز تولید و ارائه فرمایند.

۵- شهدای شاخص هر شهر و منطقه عملیاتی معرفی شوند. بهتر است دانش‌آموزان این وظیفه را برعهده گرفته و در کلاس درس به بحث بگذارند. (بخشی از شهدای شاخص هر استان در کتاب استان‌شناسی درس جغرافیا آمده است.)

۶- جنایات صدام نسبت به مردم بی‌سلاح و شهروندان و روستائیان و عشایر تشریح شود.

۷- عملیات‌های رزمندگان اسلام در جبهه غرب معرفی شود (به بخش دانستنی‌های معلم در این درس مراجعه شود.)

پاسخ فعالیت و پرسش متن درس

فعالیت صفحه ۳۱: جنایات صدام و مزدورانش در شهرها و روستاهای مناطق جنگی را بررسی کنید.

پاسخ: ۱- قوای صدام قبل از آغاز رسمی جنگ بارها با بمباران و گلوله‌باران مناطق مرزی از جمله مناطق مسکونی، عدم پابندی خود را به اخلاق انسانی، آموزه‌های دینی و مقررات و معاهدات بین‌المللی نشان دادند.

۲- با آغاز جنگ و تجاوز گسترده صدام به مناطق و شهرها و مناطق میهن عزیز ما، هیچ جنبنده‌ای از دست آنان در امان نبود. آنان به راحتی پیرمرد، پیرزن، معلول، کودک و زن را می‌کشتند و انسان‌های بی‌گناه را از بین می‌بردند.

۳- اموال، وسایل شخصی، زمین‌های کشاورزی و دام و طیور مردم نیز از دست صدامیان در امان نبودند، مزدوران بعثی با نابودی یا غارت اموال مردم به جنایات می‌پرداختند.

۴- هواپیماهای رژیم بعث به شهرها و روستاهای ما تجاوز می‌کردند و با بمباران مردم و خانه‌ها و تأسیسات مختلف به دنبال تحقق اهداف جنایتکارانه صدام بودند.

۵- آنان با اشغال برخی از شهرها و مناطق، به تخریب کامل می‌پرداختند و جز تپه‌ای از خاک چیزی باقی نمی‌گذاشتند. نمونه روشن این جنایات در خرمشهر و هویزه مشهود بود.

پرسش صفحه ۳۲: شرکت در اردوی راهیان نور چگونه می تواند در تقویت روحیه جهادی و رشد معنویت ما تأثیر داشته باشد؟

پاسخ: ۱- با الهام از تلاش ها و مجاهدت های رزمندگان اسلام و زیارت قدمگاه مطهر شهیدان حماسه آفرین درک بیشتری نسبت به ارزش های به ارمغان آمده توسط آنان پیدا می کنیم.

۲- با حضور در تربت پاک شهیدان و رزمندگان دلاور برای پاسداری از دین، میهن، ناموس و انقلاب خودمان مصمم می شویم.

۳- از آثار معنوی و امدادهای غیبی شهیدان و یاری آنان در طول زندگی بهره می گیریم.

۴- با حضور در اردوها و با تحمل بخشی از سختی و هجرت کوتاه مدت ورزشیده تر می شویم.

۵- با چند روز دوری از خانه و خانواده خود، به عظمت تلاش و مجاهدت رزمندگان که تا ماه ها از خانواده دور می ماندند، پی می بریم.

۶- با مشاهده مناطق عملیاتی، تا حدودی با شیوه های رزم و جنگ سخت آشنا می شویم.

۷- با دعا و عبادت و انجام فرایض و زیارت قبور مطهر شهدای گمنام، دل های خویش را شست و شو می دهیم.

۸- به اهمیت مناطق مرزی و شهرهای مرزی و نزدیک مرزی پی می بریم.

۹- روحیه جهادی ما تقویت می شود و آماده خدمت در بخش سازندگی، دفاع و فناوری و سایر عرصه های مورد نیاز کشور می شویم.

دانستنی های معلم

مهم ترین عملیات های دفاع مقدس

نام عملیات	تاریخ	هدف	نتایج
نامن الاثمه (ع) با رمز: نصر من الله و فتح قریب	۱۳۶۰/۷/۵	شکستن محاصره آبادان و ...	تأمین همه اهداف از جمله آزادسازی ۱۳۰ کیلومتر مربع از خاک ایران، ۱۵۰۰ کشته و ۱۸۰۰ اسیر از دشمن

طريق القدس با رمز : يا حسين عليه السلام	۱۳۶۰/۹/۸ تا ۱۳۶۰/۹/۱۵	آزادسازی بستان و ۵۰ روستای منطقه و رسیدن به مرز منطقه جزابه	آزادسازی ۶۵۰ کیلومتر مربع از خاک ایران شامل شهر بستان و ۷۰ روستا، تنگه جزابه، کشته و مجروح شدن ۸۵۰۰ نفر و اسارت ۵۴۶ نفر از افراد دشمن
فتح المبین با رمز : یا زهرا سلام الله علیها	۱۳۶۱/۱/۲ تا ۱۳۶۱/۱/۱۰ در سه مرحله	آزادسازی منطقه وسیع غرب دزفول و جاده دزفول - دهلران و ...	تأمین همه هدف‌ها از جمله آزادسازی ۲۵۰۰ کیلومتر مربع از خاک ایران، کشته و مجروح شدن ۴۰۰۰ نفر و اسارت ۱۵۰۰ نفر از افراد دشمن و انهدام ۴ لشکر عراق
بیت المقدس با رمز : یا علی بن ابی طالب علیه السلام	۱۳۶۱/۲/۱۰ تا ۱۳۶۱/۳/۳	آزادسازی شهرهای خرمشهر و هویزه و جاده اهواز خرمشهر و ...	تأمین همه هدف‌ها از جمله : آزادی خرمشهر، آزادسازی ۵۰۳۸ کیلومتر مربع از خاک ایران، کشته و مجروح شدن ۱۶۰۰۰ نفر و اسارت ۱۹۰۰۰ نفر از افراد دشمن
رمضان با رمز : یا مهدی (عج) ادرکنی	۱۳۶۱/۴/۲۲ مطابق با ۲۱ رمضان ۱۴۰۲ هـ.ق	حضور قوای نظامی ایران در پشت شط العرب و تسلط بر معابر وصولی بصره و تهدید بصره به منظور تنبیه متجاوز (صدام)	نیروهای ایران به طور کامل به اهداف خود ترسیدند (این نخستین عملیات ما در خاک دشمن بود)
والفجر مقدماتی با رمز : یا الله، یا الله، یا الله	۱۳۶۱/۱۱/۱۷ تا ۱۳۶۱/۱۱/۲۱	تصرف یل غزیه و پیشروی به سوی شهر العماره (عراق)	با وجود استحکامات شدید دشمن (۱۶ نوع مانع و زمین رملی و کانال‌های متعدد در اختیار دشمن) مانع دستیابی کامل رزمندگان به اهداف شد هر چند تلفات و ضربه‌های اساسی به دشمن وارد شد.

نام عملیات	تاریخ	هدف	نتایج
خیبر بارمز: یا رسول الله (ص)	۱۳۶۲/۱۲/۳ تا ۱۳۶۲/۱۲/۲۲	انهدام سپاه سوم عراق، تصرف جزایر مجنون، عبور از هور و تهدید بصره از سمت شمال	آزادی ۱۰۰۰ کیلومتر مربع در هور، ۱۴۰ کیلومتر مربع در جزایر مجنون و ۴۰ کیلومتر مربع در طلائی، تجربه عملیات آبی - خاکی از نتایج مهم این عملیات بود.
بدر بارمز: یا فاطمة الزهرا سلام الله علیها	۱۳۶۲/۱۲/۲۰ تا ۱۳۶۲/۱۲/۲۶	تسلط بر جاده العماره - بصره و تهدید بصره از سمت شمال	این عملیات به طور کامل به اهداف خود نرسید و تنها ۵۰۰ کیلومتر مربع از منطقه هور و چندین روستا به تصرف ایران درآمد. از نیروهای دشمن ۱۰۰۰۰ نفر کشته و مجروح و ۳۲۰۰ نفر اسیر شدند
والفجر ۸ بارمز: یا فاطمة الزهرا سلام الله علیها	۱۳۶۴/۱۱/۲۰ تا ۱۳۶۵/۲/۹	تصرف فاو و تهدید بصره از جنوب و انسداد راه ورود قوای صدام به آبهای خلیج فارس	تأمین همه اهداف از جمله تصرف ۶۰۰ کیلومتر مربع از خاک عراق، کشته و مجروح شدن ۵۰۰۰۰ نفر و اسارت ۲۱۰۵ نفر از افراد دشمن
کربلای ۵ بارمز: یا زهرا سلام الله علیها	۱۳۶۵/۱۰/۱۹ تا ۱۳۶۵/۱۲/۲۰	تصرف شلمچه و پیشروی به سوی بصره	تأمین اهداف عملیات و برتری قوای جمهوری اسلامی زمینه تصویب قطعنامه ۵۹۸ در شورای امنیت را فراهم کرد. از نیروهای دشمن ۳۰۰۰۰ نفر کشته و ۷۰ هزار نفر مجروح و ۲۶۵۰ نفر اسیر شدند و ...

درس پنجم

جنگ نرم

هدف کلی

آشنایی با جنگ نرم، ویژگی‌ها، اهداف و راه‌های مقابله با آن

اهداف جزئی

- در پایان این درس، از دانش‌آموزان انتظار می‌رود :
- جنگ نرم را تعریف کنند و اشکال مختلف آن را ذکر نمایند.
- ویژگی‌های جنگ نرم را توضیح دهند.
- اهمیت و اهداف جنگ نرم را تشریح کنند.
- راه‌های مقابله با جنگ نرم را بیان کنند.
- اهمیت و نقش رسانه‌ها را در رابطه با جنگ نرم توضیح دهند.
- نقش ایمان و پابندی به ارزش‌های اخلاقی را برای مقابله در برابر جنگ نرم توضیح دهند.
- مفاهیم اساسی : جنگ نرم - ویژگی‌های جنگ نرم - اهداف جنگ نرم - نقش رسانه‌ها - راه‌های مقابله با جنگ نرم - افکار عمومی

آماده‌سازی

پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی و پایان دوران جنگ سرد، تغییر و تحول بزرگی در مفهوم قدرت، امنیت و تهدید ایجاد گردید.

در گفتمان دوران جنگ سرد، امنیت با نبود عاملی که از آن به عنوان تهدید یاد می‌شود، تعریف می‌شد و شاخص روشن آن، تهدید نظامی بود. بر همین اساس، برای مقابله با این تهدید، بر مؤلفه قدرت نظامی تأکید می‌شد و افزایش قدرت نظامی برای مواجهه با دشمن و ایجاد بازدارندگی اصل محسوب

می‌شد، اما در گفتمان جدید امنیت، تهدید و قدرت چند وجهی است و ابعاد مختلفی دارد. در تعریف جدید از مفاهیم امنیت، تهدید و قدرت این اصطلاحات متأثر از پدیده‌های مختلف مادی و ذهنی است و ابعاد نرم‌افزاری و سخت‌افزاری دارد.

بنابراین، در گفتمان جدید مفاهیم فوق شامل ابعاد اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، نظامی و ... است و قدرت نرم، بنیاد و جوهر اصلی امنیت یک نظام سیاسی می‌باشد. در همین راستا تهدیدات امنیت ملی یک کشور نیز بیشتر نرم‌افزارانه خواهد بود.

در دنیای امروز تقابل نظامی اگرچه هنوز بخشی از قدرت کشورها محسوب می‌شود؛ اما محوریت اقدامات نظامی در دنیای کنونی جای خود را به جنگ نرم داده است.

دبیران محترم می‌توانند این درس را با پرسش‌های زیر را دانش‌آموزان آغاز کنند.

۱- در دنیای کنونی چرا سلطه‌گران جهانی به جای جنگ سخت و نظامی عموماً از جنگ نرم

استفاده می‌کنند؟

۲- در دنیای امروز، تعریف مفهوم امنیت چه تفاوتی با گذشته کرده است؟

۳- چگونه و از چه طریقی می‌توان جنگ نرم دشمنان را تشخیص داد و با آن مقابله نمود؟

ارائه مطلب ۱، صفحات ۴۴-۴۲

در دنیای امروز به دلایل ذیل رویکرد جنگ نرم جایگزین رویکرد جنگ سخت (نظامی) شده

است :

۱- رشد علم و پیشرفت تکنولوژی

۲- تلفات زیاد نیروی انسانی هر دو طرف جنگ نظامی

۳- هزینه‌های بسیار بالای جنگ‌های نظامی

۴- مخالفت عموم مردم با کشتار انسان‌های بی‌گناه در جنگ نظامی

۵- تأثیر افکار عمومی مردم دنیا بر تصمیمات حاکمان

۶- گستردگی و تأثیر فوق‌العاده رسانه‌های دیداری و شنیداری

۷- منفور شدن حاکمان کشور مهاجم نزد مردم جهان

۸- ایجاد و تقویت روحیه دفاع از سرزمین در بین مردم کشور مورد تهاجم.

ماهیت جنگ نرم

دبیران محترم به این نکته توجه داشته باشند که شناخت ماهیت هر پدیده به ما کمک می‌کند تا

بهرتر بتوانیم با آن مقابله نماییم؛ زیرا راه‌های مقابله با هر پدیده‌ای باید متناسب با ماهیت و ویژگی‌های آن باشد، در غیر این صورت نتیجه بخش نخواهد بود.

ماهیت هر پدیده از جنس و چیستی آن حکایت می‌کند. بر این اساس، اغلب صاحب‌نظران دو معیار اساسی «غیرخسونت‌آمیز بودن روش» و «نرم‌افزاری بودن پی‌آمد»، را برای تمایز جنگ نرم از جنگ سخت مطرح نموده‌اند.

بنابراین، اگر جنگی از سوی عامل آن به‌روشی اعمال شود که خسونت در آن جایگاهی نداشته باشد و از طرف دیگر آثار و پیامدهای ناشی از آن نیز نرم‌افزاری باشد، تهدید نرم نامیده می‌شود. توضیحات بیشتر درباره جنگ نرم:

در کتاب درسی دانش‌آموزان، تعریفی از جنگ نرم ارائه شده که برای آنها کافی است؛ اما برای آگاهی بیشتر دبیران گرامی، در این قسمت، تعریف کامل‌تری از جنگ نرم مطرح و توضیحاتی پیرامون نام‌ها و اشکال مختلف جنگ نرم ارائه می‌شود.

تلاش برنامهریزی شده برای استفاده از ابزارها و روش‌های تبلیغاتی، رسانه‌ای، سیاسی و روان‌شناختی برای تأثیر نهادن بر حکومت‌ها، گروه‌ها و مردم دنیا به‌منظور تغییر نگرش، ارزش‌ها و رفتارهای آنها جنگ نرم نامیده می‌شود.

هدف جنگ نرم در پی از پا درآوردن اندیشه و تفکر جامعه است، تا حلقه‌های فکری و فرهنگی آن را سُست کند و با بمباران خبری و تبلیغاتی، در نظام حاکم تزلزل و بی‌ثباتی ایجاد نماید.

انقلاب رنگی، جنگ سفید، جنگ رسانه‌ای، انقلاب مخملی و ... نام‌ها و اشکال دیگری هستند که در چند سال اخیر در کشورهای مختلف دنیا مطرح و به تناسب شرایط هر کشور یکی از نام‌های فوق برای حرکت معترضان انتخاب شده است. برای نمونه، معترضان یکی از کشورهای اروپای شرقی رنگ نارنجی را به عنوان نماد اعتراض به حاکمیت خود انتخاب و غالب معترضان در راه‌پیمایی‌هایشان لباسی با این رنگ را می‌پوشیدند، و به همین جهت پس از به نتیجه رسیدن اعتراض‌ها، موفقیت آنها به «انقلاب نارنجی» معروف شد.

جنگ نرم را جنگ سفید هم می‌گویند؛ زیرا از آن جهت که یک طرف قصد ساقط کردن طرف مقابل خود را دارد، «جنگ» نامیده شود، و از آن منظر که کشتار، خونریزی و تلفات جانی در آن رخ نمی‌دهد، «جنگ سفید» نامیده می‌شود.

فعالیت

دبیران محترم می‌توانند تعاریف، مصادیق و ویژگی‌های جنگ رسانه‌ای، انقلاب مخملی و انقلاب رنگی (برخی از کشورهای اروپایی شرقی) را به عنوان تحقیق و فعالیت فردی و گروهی به دانش‌آموزان واگذار نمایند.

ارائه مطلب ۲، صفحات ۴۶-۴۵ (ویژگی‌های جنگ نرم)

مهم‌ترین ویژگی جنگ نرم نسبت به جنگ سخت که وجه تمایز آن نیز محسوب می‌شود، حقوقی بودن، عرفی بودن، قانونی بودن چارچوب فعالیت‌ها و اقدامات آن است. بر این اساس در جنگ نرم آسیب رساندن به طرف مقابل با روش‌ها و ابزارهای علنی صورت می‌گیرد و عامل جنگ نرم اقدامات خود را به گونه‌ای انجام می‌دهد که کاملاً طبیعی و معمولی جلوه می‌کند.

در چنین شرایطی کشور مورد هجوم جنگ نرم حتی در صورت تشخیص تهدید نیز نمی‌تواند در سطح بین‌المللی اقدامی حقوقی انجام دهد، و مثلاً از کشور مهاجم شکایت نماید؛ زیرا دلایل محکمه‌پسند حقوقی برای شکایت خود ندارد.

به همین جهت، مردم و مسئولان کشورهایی که مورد هجوم جنگ نرم دشمنان قرار دارند، لازم است:

(الف) ماهیت جنگ نرم را بشناسند.

(ب) ویژگی‌های جنگ نرم را بدانند.

(ج) دوستان و دشمنان خود را بشناسند و ...

و پیرو آن برای مقابله با جنگ نرم راه‌هایی را که ثمربخش و اثرگذار است، انتخاب و راهکارهای مفید و جذاب اتخاذ نمایند.

چون یکی از ویژگی‌های بارز جنگ نرم «آسیب محور» بودن در رابطه با جامعه هدف است، لذا مسئولان کشور و همه ما باید تلاش کنیم تا ضعف‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و ... جامعه را به حداقل رسانده و زمینه‌هایی را که موجب بزرگ‌نمایی توسط دشمنان می‌شود مرتفع نموده یا آن را به حداقل برسانیم.

ارائه مطلب ۳، صفحات ۴۹-۴۷ (اهداف جنگ نرم و راه‌های مقابله با آن)

در رابطه با اهداف و راه‌های مقابله با جنگ نرم در کتاب درسی مطالبی آمده است. همان‌طور

که در صفحات قبل و در بحث ماهیت جنگ نرم به آن اشاره شد، راه‌های مقابله با هر پدیده باید متناسب با همان پدیده باشد. بنابراین، متناسب با اهدافی که جنگ نرم دشمنان در مورد کشور عزیز و جوانان میهنمان دنبال می‌کنند، ما نیز باید در راستای مقابله با همان اهداف برنامه‌ریزی کنیم. برای نمونه به موارد زیر اشاره می‌شود.

— برای مقابله با اثرگذاری دشمنان بر فرهنگ کشورمان، باید از برنامه‌ریزی‌های مفید و اثربخش و جذاب و همچنین رفتارهای شخصی تأثیرگذار، در جهت تقویت مبانی فرهنگی کشورمان استفاده کنیم.

— برای مقابله با ناکارآمد جلوه دادن نظام سیاسی، لازم است تا مسئولان کشور، همه معتقدان به نظام و فرهنگیان عزیز به میزان سهمشان تلاش کنند تا کارآمدی نظامی سیاسی در برابر مشکلات و رفع آنها جلوه روشنی داشته باشد.

— برای مقابله با ترویج روحیه یأس و ناامیدی در نسل جوان، ضروری است که از روش‌ها و راه‌هایی استفاده کنیم تا جوانان عزیز میهنمان به آینده خود و کشورشان بیشتر امیدوار شوند.

— برای مقابله با تبلیغات سیاه و شایعه‌پراکنی، باید دانش و آگاهی خود و دانش‌آموزان را افزایش دهیم تا در برابر شنیدن هر مطلبی بتوانند موضع منطقی و درست اتخاذ کنند.

— برای مقابله با اختلاف افکنی در صفوف مردم، بهتر است از مواردی که کینه‌های قومی، قبیله‌ای، مذهبی و ... را افزایش می‌دهد، دوری نموده و با احترام به همه قومیت‌ها و ادیان الهی در جهت تقویت اتحاد میان همه مردم عزیز کشورمان تلاش کنیم.

و سرانجام یکی از کارهای بسیار مفید و اثرگذار که مسئولان مدارس و تمام دبیران محترم می‌توانند انجام دهند، این است که در حد توان مدارس را جذاب و برنامه‌های درسی را به گونه‌ای به دانش‌آموزان ارائه کنند که برای آنها مفید و لذت‌بخش باشد.

لذت‌بخش بودن برنامه‌های درسی باعث می‌شود که دانش‌آموزان بخش قابل توجهی از اوقات خارج از مدرسه خود را صرف مطالعه دروس و انجام تکالیف درسی خود نمایند.

مطالعه، انجام تکالیف و فعالیت‌های آموزشی دانش‌آموزان در خارج از مدرسه از طرفی باعث یادگیری مطلوب و تغییر رفتار آنها می‌شود و از طرف دیگر توجه آنها به شبکه‌های ماهواره‌ای نامناسب، سایت‌های اینترنتی مبتذل و ... را کاهش می‌دهد.

پاسخ پرسش صفحه ۴۸

چه راه‌های دیگری برای مقابله با جنگ نرم به نظر شما می‌رسد؟ در مطالب قبلی کتاب راهنمای معلم تا حدود زیادی به این پرسش پاسخ داده شده است. از دبیران محترم درخواست می‌شود سعی

کنند دانش‌آموزان را راهنمایی کنند تا با توجه به اهداف دشمنان در جنگ نرم که در صفحه ۴۷ کتاب درسی آمده است، راه‌های مقابله را پیشنهاد نمایند.

در کتاب درسی پنج مورد از راه‌های مقابله با جنگ نرم که دانش‌آموزان می‌توانند آن را اجرا نمایند ذکر شده است، اما در پاسخ پرسش مطرح شده تمام راه‌های ممکن که مسئولان، مردم، معلمان و دانش‌آموزان در آن نقش دارند، بررسی شود.

توضیح فعالیت صفحه ۴۹، تصویر ۵-۵

در این تصویر به نکات زیادی می‌توان اشاره نمود که از جمله آنها موارد زیر است :

الف) تصویر نشان دهنده شخصی است که در حال شلیک به سایه خود می‌باشد. این تصویر به این نکته اشاره می‌کند که در جنگ نرم افراد با اختیار خود در جهت منافع مهاجمان حرکت می‌کنند.

ب) تصویر سایه، دست‌ها را بالا برده که نشان دهنده تسلیم در برابر مهاجم است.

ج) رنگ فرد مهاجم سفید و رنگ سایه سیاه ترسیم شده و نشان دهنده آن است که فرد مهاجم نسبت به هویت خودش ذهنیت نامناسبی دارد و به همین جهت آن را مورد هدف قرار داده است.

در مجموع، تصویر گویای جمله سطر ۴ و ۵ صفحه ۴۳ کتاب درسی است.

«در جنگ نرم کشور یا کشورهای مهاجم از طرق مختلف سعی می‌کنند به گونه‌ای برنامه‌ریزی کنند که طرف مقابل آنها با اختیار خود، کاری را انجام دهد که مهاجمان در انتظار آن هستند.

دانستنی‌های معلم

از تعریف و ماهیت جنگ نرم می‌توان نتیجه گرفت که :

- ۱- جنگ نرم یک اقدام هدفمند، برنامه‌ریزی شده و آگاهانه است.
- ۲- این جنگ، نرم‌افزارانه و غیرخشونت‌آمیز است.
- ۳- مؤلفه اصلی جنگ نرم تلاش برای تأثیرگذاری بر «افکار و اندیشه‌ها»، «گرایش‌ها و ارزش‌ها» و «الگوهای رفتاری» مورد قبول جامعه هدف است.
- ۴- هدف نهایی از این تأثیرگذاری «دگرگونی هویت فرهنگی و اجتماعی» جامعه هدف است.

۵- سیاست پیشبرد هدف در جنگ نرم، تولید جذابیت و اقناع سازی مخاطبان

است.

۶- مهم‌ترین مؤلفه قدرت نرم کشور مهاجم، «ابزارهای فرهنگی و رسانه‌های نوین ارتباطی» است.

قدرت نرم عبارت است از توانایی شکل دادن به علائق دیگران و هدایت رفتار آنها بدون بهره‌گیری از زور و اجبار.

قدرت نرم چگونه و از چه راه‌هایی تقویت می‌شود؟

مهم‌ترین راه مقاومت در برابر جنگ نرم دشمنان، بالابردن قدرت نرم کشور است. قدرت نرم هر کشوری حاصل برنامه‌ریزی بلندمدت و سرمایه‌گذاری بر روی فرهنگ و سایر عناصر تأثیرگذار (سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، علمی و...) است.

فرهنگ اصلی‌ترین عنصر قدرت نرم یک کشور در دنیای کنونی است. برخی از مؤلفه‌هایی که منجر به تقویت یک فرهنگ و در نتیجه باعث تقویت قدرت نرم یک کشور می‌شود به قرار زیر است:

۱- **انعطاف‌پذیری:** هر قدر یک فرهنگ از توانایی و قابلیت بیشتری برای جذب عناصر مفید و مثبت سایر فرهنگ‌ها، بدون ایجاد دگرگونی عمیق در خود داشته باشد، آن فرهنگ انعطاف‌پذیر بوده و از قدرت ماندگاری بیشتری برخوردار است.

۲- **پویایی:** فرهنگی که در طول زمان و براساس نیازهای افراد جامعه خویش به رشد و تعالی و تکامل برسد، از پویایی بیشتر و به دنبال آن از قدرت اثرگذاری بیشتری برخوردار خواهد بود.

۳- **برخورداري از ارزش‌های پایدار:** هر قدر فرهنگ یک جامعه بر ارزش‌هایی نظیر عقلانیت، معنویت و دانش محوری تأکید بیشتری داشته باشد، از توان و قدرت افزون‌تری برای ماندگاری برخوردار است.

۴- **اخلاق محوری:** فرهنگ‌هایی که بر ارزش‌های اخلاقی و احساس مسئولیت اجتماعی تأکید داشته باشند، از مقبولیت جهانی بیشتر و در نتیجه از قدرت نفوذ بیشتری برخوردار خواهند بود. لازم به ذکر است که بین میزان تأکید یک فرهنگ بر ارزش‌های اخلاقی و پابندی متولیان و حاملان آن فرهنگ نسبت به آن ارزش‌ها با میزان قدرت نرم آن فرهنگ رابطه معناداری وجود دارد.

۵- **تولیدات فرهنگی:** در دنیای امروز زمانی از «فرهنگ قدرتمند» یاد می‌شود که متولیان و دستداران آن بتوانند فراورده‌های فرهنگی و هنری افزون‌تری نظیر فیلم‌های سینمایی، برنامه‌های

رادیو و تلویزیونی، کتاب‌ها، مجلات روزنامه‌های پرتیراژ و ... تولید نمایند.

۶- قدرت اشاعه: هر قدر یک فرهنگ از قدرت اشاعه افزون‌تری برخوردار باشد، قدرتمندتر تلقی می‌شود. منظور از اشاعه فرهنگی آن است که متولیان و حامیان یک فرهنگ به صورت تعمدی و برنامه‌ریزی شده یا به صورت غیرتعمدی، عناصر فرهنگی خویش را در میان حاملان و حامیان فرهنگ‌های دیگر نشر دهند. غیرتعمدی بودن اشاعه یک فرهنگ بیشتر از طریق الگو شدن حاملان آن فرهنگ صورت می‌گیرد. اگر متولیان و حاملان یک فرهنگ بتوانند به گونه‌ای رفتار نمایند که در عمل ارزش‌های متعالی فرهنگ اعتقادی خود را نشان دهند، بهترین زمینه برای نشر آن فرهنگ خواهد بود.

عنصر اجتماعی قدرت نرم

محققان، میزان انسجام اجتماعی، دلبستگی ملی، هویت جمعی و سرمایه اجتماعی را مؤلفه‌های عنصر اجتماعی معرفی می‌کنند.

از نظر غالب محققان، کشوری که:

- ۱- میزان انسجام اجتماعی آن بالا است.
- ۲- مردم آن به کشورشان عشق می‌ورزند.
- ۳- مردم آن به گذشته تاریخی خود افتخار می‌کنند.
- ۴- مردم هویت ملی کم و بیش یکسانی دارند.
- ۵- سرمایه اجتماعی آن کشور بالاست.

از قابلیت اثرگذاری بیشتری برخوردار و قدرت نرم آن کشور افزون‌تر از کشورهای دیگری است که از مؤلفه‌های بالا کمتر برخوردارند.

منظور از سرمایه اجتماعی شاخص‌هایی نظیر آگاهی، اعتماد و مشارکت است. بنابراین، جامعه‌ای را می‌توان دارای سرمایه اجتماعی دانست که مردم آن، آگاهی بالایی دارند، به یکدیگر و به مسئولان کشورشان اعتماد دارند، و آمادگی مناسبی برای مشارکت در امور اجتماعی و سیاسی کشور خویش دارند.

درس ششم

پدافند غیرعامل

هدف کلی

آشنایی با پدافند غیرعامل، مفهوم بازدارندگی، جنگ الکترونیک و جنگ سایبری

اهداف جزئی

- در پایان این درس، از دانش آموزان انتظار می رود :
- مفهوم دفاع و پدافند غیرعامل را توضیح دهند.
- اقداماتی را که رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله به عنوان مصادیق پدافند غیرعامل انجام دادند، ذکر کنند.
- مفهوم بازدارندگی در زمینه دفاع را تشریح کنند.
- استفاده از اصول و روش های دفاعی پدافند غیرعامل را باور داشته باشند.
- مفهوم جنگ الکترونیک و اهمیت آشنایی با این مسئله را توضیح دهند.
- مفهوم جنگ سایبری و ضرورت آشنایی با این عرصه را بیان کنند.
- ویژگی های فضایی سایبر را ذکر کنند.
- مفاهیم اساسی : دفاع عامل، پدافند غیرعامل، بازدارندگی، جنگ سایبری، فضای سایبر، جنگ الکترونیک

آماده سازی

مفهوم دفاع در طول تاریخ به عنوان یک ارزش انسانی همیشه مورد توجه جوامع مختلف بوده است.

این مفهوم به تدریج وارد ساختار سیاسی و اجتماعی حکومت ها شده و به عنوان یک اصطلاح

سیاسی نیز مورد توجه قرار گرفته است.

در حال حاضر، دفاع در تمام کشورهای دنیا جایگاه ویژه‌ای دارد، به نحوی که هر ساله بخشی از بودجه هر کشور صرف امور دفاعی آن جامعه می‌شود.

با رشد فرهنگ عمومی مردم دنیا و نقش تعیین‌کننده افکار عمومی از یک طرف و پیشرفت فناوری‌های نوین از طرف دیگر، رویکرد دفاعی کشورها سمت و سویی هماهنگ با شرایط امروز یافته است.

در چنین شرایطی در کنار بودجه‌هایی که صرف ساخت و خرید ابزار و تجهیزات نظامی می‌شود، بخش قابل توجهی از بودجه هر کشور صرف روش‌های دفاعی همچون ایجاد استحکامات پدافندی، گسترش زیر ساخت‌های دفاعی و طراحی روش‌هایی است که سلاح و تجهیزات نظامی در آن نقشی ندارد.

ارائه مطلب ۱، صفحات ۵۴-۵۱

به دانش‌آموزان یادآوری کنید، همان‌طور که در کتاب آمادگی دفاعی پایه سوم راهنمایی خوانده‌اند، اصطلاح «پدافند» به معنای دفاع در برابر تهاجم دشمن می‌باشد. این دفاع اگر با استفاده از تجهیزات نظامی صورت گیرد، به آن دفاع عامل گفته می‌شود، و اگر بدون استفاده از ابزار و تجهیزات نظامی باشد، به آن دفاع یا پدافند غیرعامل اطلاق می‌شود.

دفاع عامل عموماً توسط نیروهای نظامی یا کسانی که با کاربرد اسلحه و تجهیزات نظامی آشنایی دارند، صورت می‌گیرد، اما دفاع غیرعامل اختصاص به نیروهای نظامی ندارد و عموم مردم با بهره‌گیری از تجهیزات و امکانات غیرنظامی در دفاع سهیم و شریک‌اند.

برای آنکه دفاع غیرعامل صورت عملی پیدا کند، از روش‌ها و تکنیک‌هایی استفاده می‌شود که به آن اصول پدافند غیرعامل گفته می‌شود.

اصول پدافند غیرعامل عبارت‌اند از :

۱- استتار : استتار به معنای همرنگ و هم شکل کردن نیروها، تجهیزات و موقعیت استقرار با محیط اطراف است. در استتار از روش‌هایی همچون مخفی‌سازی، همگون‌سازی و بدل‌سازی استفاده می‌شود.

۲- اختفا : اختفا به معنای مخفی شدن یا مخفی کردن نیروها و امکانات از دید دشمن است. اختفا عموماً به مخفی کردن ابزار و تجهیزات نظامی محدود شده است، در صورتی که اختفا می‌تواند شامل حفظ و حراست از نیروهای انسانی نخبه و توانمند جامعه هم باشد.

بنابراین، ضرورتی ندارد که تمام امکانات و توانمندی‌های جامعه آشکار و در معرض دید قرار گیرد.

۳- فریب: یکی دیگر از اصول پدافند غیرعامل فریب یا اغفال دشمن است. دشمن در تهاجم نظامی و غیرنظامی خود براساس اطلاعاتی که کسب کرده عمل می‌کند. اگر ما بتوانیم مجموعه‌ای از فعالیت‌ها و اقدامات را انجام دهیم که دشمن فریب بخورد و نتواند اطلاعات درستی را به دست آورد، اقدامات آنها نیز براساس اطلاعات ناقص یا نادرست صورت می‌گیرد که برای آنها نتیجه بخش نخواهد بود.

۴- پراکندگی: چهارمین اصل از اصول پدافند غیرعامل پراکندگی است که منظور از آن، عدم تجمع می‌باشد. عدم تجمع شامل مراکز نظامی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و ... می‌باشد. پراکندگی در حوزه اقتصاد نفتی به معنای آن است که پالایشگاه‌های ما در مناطق مختلف کشور ایجاد شوند، تا دشمن نتواند با یک یا دو تهاجم به آنها آسیب برساند. در حوزه فرهنگ پراکندگی به معنای آن است که مثلاً رسانه ملی بتواند به گونه‌ای طراحی و برنامه‌ریزی نماید که استان‌های مختلف کشور بتوانند در شرایط ضروری برنامه‌های سراسری صدا و سیما را به‌خوبی هدایت و پشتیبانی نمایند، که براساس گفته مسئولان صدا و سیما این طراحی انجام شده است.

۵- مقاوم‌سازی و توسعه استحکامات: مقاوم‌سازی یعنی ساخت استحکاماتی که مردم بتوانند در شرایط اضطراری از آن به عنوان پناهگاه استفاده نمایند. مترو، یکی از این موارد است که می‌توان به صورت دو منظوره علاوه بر حمل و نقل عمومی، از آن به عنوان پناهگاه نیز استفاده نمود.

۶- انتخاب عرصه‌های ایمن در جغرافیای کشور: در این اصل، چگونگی گسترش فعالیت‌های دفاعی، امنیتی و پدافند غیرعامل در پهنه سرزمین به منظور پاسخگویی در برابر تهدیدات موردنظر است. از مصادیق این بخش، پوشش مناسب دفاعی مراکز حساس و داشتن فاصله مناسب با مرزهای جغرافیایی کشور است.

۷- کوچک‌سازی، ارزان‌سازی و ابتکار در پدافند غیرعامل: در این بخش، اجتناب از ایجاد و توسعه مراکز حیاتی و مهم با وسعت زیاد تأکید می‌شود.

همچنین اقتصادی بودن ایجاد مراکز حساس و مهم و طراحی آن به گونه‌ای که حداقل آسیب‌پذیری را در زمان ایجاد بحران داشته باشد، مورد توجه است.

۸- موازی‌سازی سیستم‌های پشتیبانی و ابسته: در این اصل، تأکید بر این است که یک سیستم یا مرکز حیاتی باید به جای یک نقطه از چند نقطه پشتیبانی شود تا در صورت وارد شدن آسیب

به یک یا چند نقطه، آن سیستم بتواند به فعالیت خود ادامه دهد. در این اصل، برقراری امکان تأمین موارد، لوازم و تجهیزات پشتیبانی مورد نیاز از چند منبع به طور موازی مورد توجه است.

۹- حفاظت اطلاعات سیستم های حیاتی و مهم : در این اصل، حفاظت و حراست از کلیه اسناد، مدارک، مطالب، نقشه ها و ... مراکز حیاتی و مهم کشور مورد توجه است، به نحوی که این اطمینان ایجاد شود که اطلاعات این مراکز به بیرون سیستم منتقل نمی گردد.

۱۰- مکان یابی استقرار مراکز مهم و حیاتی : در این اصل، انتخاب مکان مناسب و متناسب با نوع عملکرد مراکز و میزان اهمیت آنها مورد توجه است. اجتناب از همجواری مراکز حیاتی و حساس و جلوگیری از استقرار مراکزی که به نوعی باعث مزاحمت عملکرد مراکز حیاتی می شوند، مورد تأکید است.

در واقع مکان یابی، فرایندی است که از طریق آن می توان براساس شرایط تعیین شده و با توجه به منابع و امکانات موجود، بهترین محل مورد نظر را برای یک فعالیت تعیین کرد. در مکان یابی، شاخص هایی همچون شاخص های پدافند غیرعامل، شاخص های اقلیمی، شاخص های محیطی، شاخص های ارتباطی و ... مورد نظر است.

با توجه به مطالبی که ارائه شد، یاددهی موارد زیر به فراگیران توسط دبیران گرامی ضروری و حائز اهمیت است :

۱- در دنیای امروز که فناوری های اطلاعات و ارتباطات الکترونیک بسیار توسعه یافته و رشد چشمگیری داشته است، پدافند غیرعامل و استفاده از عرصه های دفاعی که بدون استفاده از سلاح و تجهیزات نظامی صورت می گیرد، بسیار حائز اهمیت است.

۲- توضیح اصول پدافند غیرعامل که برخی از آنها در کتاب آمادگی دفاعی پایه سوم راهنمایی آمده است، از این رو، اهمیت دارد که شما دبیران گرامی و به تبع آن دانش آموزان با عرصه های دفاع و گستردگی آن در دنیای امروز آشنایی کافی داشته باشید.

۳- یکی از اساسی ترین کارکردهای پدافند غیرعامل، بازدارندگی است که طی آن دشمن وقتی متوجه شود زبان هایی که در اثر یک تهاجم نصیب او می شود، بیشتر از سودی است که به او می رسد، احتمال تهاجم دشمن به حداقل می رسد.

۴- مفهوم «تُرْهَبُونَ بِعَدَوِّا...» در آیه ۶۰ از سوره انفال که در کتاب درسی هم به آن اشاره شده بر همین موضوع تأکید دارد که خداوند به ما دستور می دهد تا توانمندی های خود را به حدی برسانیم که دشمنان به خود اجازه ندهند وارد حریم مسلمانان شده و به آنها آسیب برسانند.

۵- در دنیای کنونی که هر روز وسیله جدیدی وارد عرصه تکنولوژی می شود و در مواردی می تواند آسیب های زیادی برای مردم داشته باشد، مسلح شدن به علم روز و استفاده از آن در جهت دفاع در برابر دشمنان بشریت بسیار مهم و حیاتی است.

۶- مهم ترین اهداف پدافند غیرعامل، به حداقل رساندن آسیب در سه حوزه تأسیسات، تجهیزات و نیروی انسانی است.

هوشیاری ما به همراه افزایش دانش و معلومات و رعایت نکات پدافندی، ما را در جهت تحقق این اهداف، سهم و شریک نموده و از طرف دیگر بی توجهی به برخی از اصول ایمنی که عموماً نرم افزاری است می تواند ضایعات جبران ناپذیری برای خود ما و جامعه مان به دنبال داشته باشد.

۷- مطالبی که در کتاب درسی در رابطه با مصادیق پدافند غیرعامل در اقدامات پیامبر گرامی اسلام آمده است، بیانگر آن است که روش های پدافند غیرعامل در هر عصری متناسب با شرایط همان زمان انجام می شود.

فعالیت

بررسی مفهوم بازدارندگی در عرصه دفاع و مصادیق آن به عنوان تحقیق فردی یا گروهی به دانش آموزان واگذار و نتایج در کلاس مورد بحث گفت و گو قرار گیرد.

ارائه مطلب ۲، صفحات ۵۴-۵۵

جنگ الکترونیک: جنگ الکترونیک، مجموعه اقداماتی است که در جهت کاهش یا ممانعت از بهره برداری دشمن از طیف امواج الکترومغناطیس خودی صورت می گیرد و در عین حال از بهره برداری نیروهای خودی از این طیف حراست به عمل می آورد.

جنگ الکترونیک شامل سه عنصر اصلی زیر است:

۱- استفاده از انتشار امواج دشمن به نفع خود که به اقدامات پشتیبانی الکترونیکی یا جنگ الکترونیک غیرفعال مشهور است.

۲- تضعیع انتشار امواج دشمن که به اقدامات ضد الکترونیکی یا جنگ الکترونیک فعال معروف است.

۳- جلوگیری از تضعیع انتشار امواج خودی به وسیله دشمن که به اقدامات ضد الکترونیک مشهور است.

جنگ الکترونیک در برابر سیگنال‌های مخابراتی نیز در سطح بالایی توسعه داده شده است، و برای کسب اطلاعات از محتوای پیام‌ها، تشخیص حضور دشمن و سنجش میزان توانمندی دشمن، به کار گرفته می‌شود. این مسئله گسترش رمزی نمودن پیام را به منظور پنهان نمودن محتوای پیام و نیز توسعه سایر روش‌های ارسال پیام، نظیر انتشارهای کوتاه و فنون سیگنال ضعیف را برای مشکل نمودن رهگیری و تعیین موقعیت، دربرداشته است.

برای نمونه، در دنیای امروز حرکت هواپیماها در جاده‌های هوایی و عدم برخورد آنها با یکدیگر، براساس بهره‌گیری از امواج الکترونیکی که از طریق فرودگاه‌ها به آنها ارسال می‌شود، صورت می‌گیرد، و اگر ارتباط امواج الکترونیکی یک هواپیما با برج مراقبت فرودگاه قطع شود، هر لحظه ممکن است یک فاجعه هوایی اتفاق افتد.

نمونه دیگر را می‌توان از کارکرد ناوها و کشتی‌های بزرگ بیان کرد. مثلاً اگر سیستم الکترونیکی یک ناو بزرگ که بر روی آب‌های خروشان دریاها و اقیانوس‌ها در حرکت است قطع گردد، آن ناو تمام خاصیت و کارکرد خود را از دست می‌دهد.

ارائه مطلب ۳، صفحات ۵۷-۵۶

جنگ سایبری و فضای سایبر: فضای جنگ در جنگ سایبری، سرویس‌ها و شبکه‌های زیر ساخت اطلاعاتی در سطوح جهانی، ملی و دفاعی است. اینترنت، شبکه‌ها و سرویس‌های خدمات ارتباطی، شبکه‌های تجاری ماهواره‌ای، شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی، این فضا را تشکیل می‌دهند. کلیه عناصر و اجزای مورد استفاده در زیر ساخت‌های اطلاعاتی شامل کامپیوترها، اجزای شبکه، دیسک‌های فشرده، دوربین‌ها، صفحه کلید، دستگاه‌های نمابر و ... عناصر شرکت‌کننده در جنگ سایبری است.

ذکر این نکته حائز اهمیت است که اگرچه طراحی و اجرای تمام عیار یک جنگ سایبر مستلزم دسترسی به فناوری پیشرفته است، اما جنگ سایبر به خودی خود به فناوری پیشرفته وابستگی قطعی ندارد. در واقع برای جنگ سایبر فقط حضور فناوری پیشرفته کارساز نیست؛ بلکه ابعاد روانی و سازمانی آن هم به اندازه ابعاد فنی اهمیت دارد.

نمونه‌های جنگ سایبری

۱- در سال ۱۹۹۶ نیروهای روسی به کمک تصاویر ماهواره‌ای و نیز رهگیری نامه‌های الکترونیکی، جوهر دو دایف، رهبر جنگجویان چچنی را تعقیب و در خانه‌ای در یک روستای دورافتاده ردیابی و با پرتاب دقیق موشک او را از پا درآوردند.

۲- در سال ۱۹۹۵ سارقان انفورماتیکی بارها به پرونده‌های پایگاه هوایی آمریکا در تگزاس دستبرد زدند، این پرونده‌ها حاوی اطلاعاتی در مورد واحدهای آمریکایی مستقر در بوسنی و نیز واحدهایی که در عراق عمل می‌کردند بود.

حملات جنگ سایبری با تکیه بر زمینه‌های رایانه‌ای به شرح زیر است :

– از کار انداختن کل سیستم رایانه‌ای

– خاموش شدن پی‌در پی سیستم

– سرقت گسترده و وسیع اطلاعات

– استراق سمع غیرقانونی از سیستم و جمع‌آوری اطلاعات سری

– وارد نمودن پیام‌های نادرست

– دسترسی به اطلاعات و داده‌ها به منظور اخاذی کردن

با توجه به اینکه اغلب دانش‌آموزان دوره متوسطه در منزل خود رایانه شخصی دارند و از آن استفاده می‌کنند و تعدادی از آنها در شبکه‌های مجازی عضو فعال اند، به آنها تأکید شود که رایانه و اطلاعات موجود در آن که بخشی از آنها شخصی، خانوادگی و محرمانه‌اند، همیشه در معرض دستبرد حملات سایبری از داخل و خارج کشور است. لذا رعایت نکات ایمنی و عدم ذخیره برخی از داده‌های شخصی و محرمانه در سیستم رایانه و صفحات شخصی شبکه‌های مجازی، ضروری می‌باشد.

فعالیت

آثار و تبعات سهل‌انگاری در فضای سایبر و مصادیقی از آن را با دانش‌آموزان به بحث و گفت‌وگو بگذارید.

پاسخ پرسش‌های کتاب

دیران گرامی توجه داشته باشند که قصد مؤلفان از طرح پرسش‌های متن درس، فعالیت فردی و گروهی دانش‌آموزان است. بنابراین، سعی نمایند پاسخ پرسش‌ها را از میان بحث و گفت‌وگوی فراگیران استخراج کنند.

پاسخ پرسش صفحه ۵۱

به نظر شما چرا قدرت‌های نظامی دنیای امروز کمتر به دنبال تسلط فیزیکی بر سایر کشورها هستند؟

- پاسخ : ۱- رشد آگاهی مردم کشورها و مقاومت در برابر تهاجم نظامی بیگانگان
 ۲- داشتن هزینه‌های بالا برای حضور فیزیکی نیروهای نظامی سلطه‌گران در سایر کشورها
 ۳- همراه داشتن تلفات جانی نیروهای نظامی سلطه‌گران در صورت حضور اشغال‌گرا نه در سایر کشورها

۴- کم هزینه بودن تغییر حکومت‌ها در راستای منافع سلطه‌گران، بدون حضور فیزیکی و نظامی
 پاسخ پرسش صفحه ۵۳

به نظر شما اگر در تشخیص دوست و دشمن دچار اشتباه شویم و دوست را دشمن و دشمن را دوست فرض کنیم، چه اتفاقی رخ می‌دهد؟

اگر انسان دوست را دشمن و دشمن را دوست خود بداند، نتایج زیر عاید او خواهد شد :
 ۱- دشمن حتی اگر سال‌ها در چهره دوست ظاهر شود، سرانجام دشمنی خود را نشان داده و ضربه خود را خواهد زد.

۲- دشمنان در اثر دوستی هیچ وقت دوست ما نمی‌شوند، اما در اثر دشمنی ما با دوستان، آنها را نیز به دشمنان خود تبدیل می‌کنیم.

۳- منافع مادی و معنوی را که در اثر مراوده دوستانه با دوستان واقعی می‌توانیم به دست آوریم، از دست می‌دهیم.

۴- در اثر القای راه‌هایی که دشمنان در چهره دوستان برای ما مطرح می‌کنند، ضررهایی نصیب ما می‌شود که حتی در صورت متوجه شدن نیز، برخی از آنها هرگز جبران نخواهد شد.

پاسخ پرسش صفحه ۵۷

چگونه می‌توانیم در فضای سایبر نقش مفید و مؤثری داشته باشیم؟

۱- سعی کنیم در فضای سایبر و شبکه‌های مجازی به جای آنکه یک عنصر منفعل باشیم در نقش یک فرد تأثیرگذار ظاهر شویم.

۲- برای اثرگذاری باید سطح معلومات و دانش خود را افزایش دهیم.

۳- به جای سرک کشیدن به سایت‌های مبتذل از شبکه‌های علمی استفاده کنیم.

۴- نکته‌های اخلاقی، علمی و اجتماعی مفید را برای سایر دوستانمان هم ارسال کنیم.